

Şaýly gelin / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 23 января, 2025
Şaýly gelin / hekaýa ŞAÝLY GELIN

Çoz-ha-çozluk boldy.

«Şu zady sen almaly» diýip, türkmene görkezäýmeli eken» diýip, bu alan-aldylyga agzyny açan Pendiguly töwereginde bolup geçýän hadysalaryň haýsy birine syn saljagyny bilmän, haýran galyp, içini gepledýärdi. Bolsa-da, cozuş edilip, eýelenilen meýdandan özüne-de ýer ýetenine begenip, iki bolup bilenokdy. Şäheriň içinde howluly, plan jaý salmak onuň nijeme ýyllar bäri höwes edip gelýän arzuwydy. «Bir ýanyň şäheriň belent-belent ymaratlary, bir ýanyň arassa howaly, ýalazy meýdan. Paýtagtyň şuň ýaljak ýerinden mellek ýeri edinäýmek bir wagtlar-a düýse-de girýän zat däldi» diýip, Pendiguly begenip, pikir öwürmesini dowam etdi. «Bolsa-da, ahyr halkyň arkasyna ýel çalды»

Töwerekde mähelle ala-gohdy. Ýer däl, jan paýlanýan ýalydy. Aýallaryň çirkin-çirkin sesleri, erkek kişileriň agza almaz sögüncleri eşidilýärdi. Kim kimi döşünden itip kowýardy. Kimler eýýäm özüne düşen mellege gazyk kakýardy. Kim bir

ýerden weýran bolan maşynyň demir gapyrjagyny getirip, mellek ýerinde goýup ýordi.

Şäher häkimliginden gelen wekil gygyra-gygyra gyrlyp giden sesi bilen millete nämedir bir zat düşündirmäge synanyşýardı. Ýone ony diňleýän jemende ýokdy. Üýn alşar ýaly däldi. Wekil elindäki bloknotdyr ruçkasyny galgadyp-galgadyp ýadady-da, mähellegen saýlanyp, asfalt ýola ugrady. Yoluň gyrasynda duran süýt reňk «wolgasyna» özünü atyp, şäheriň jümmüşine önatla goýberilen dek bolup, myçyp barýan maşynlaryň arasynda siňip gitdi.

Gün batyp barýardı. Şeýle bolandoň, boş meýdany «zabt» edip alan mähelle-de öýüne dolandy. Il hatarynda Pendiguly hem öz ýerine kesek üýşürip, bellik etdi-de, öýlerine gaýtdy. Özüniňem mellek ýer alandygyny aýdyp, garry ejesini, aýalyny begendirdi.

—Senden dagy tama-da edemzokdyk ýer alyp bilersiň öýdüp. Bolýa-la, senem il deňinde hakyňy alan bolsaň-diýip, aýaly Döndi oňa igesini sürtüp goýberdi.—Iş bitiripsiň.

—Indi bulara toý tutamyzda-da, giň howlymyz bolar-diýip, Pendiguly begenjini saklap bilmän, ýaňy aýak biten ogullaryny gezekli-gezegine gujagyna alyp, ýokaryk galdyrdy.

—Hawa, Hudaý jan şol günlere aman ýetirsin-diýip, ejesi Tuwak eje-de oglunyň hoş niyetini goldady.—Sygyrhana meňzäp duran şu irimýankada ömrümizi kül etdik.

Şeý diýip, ol wagtláýyn ýaşamak üçin salnan hütdügine nazar aýlap goýberdi.

Ertesi günü Pendiguly ir oýandy. Ol ýol ugruna «basyp alan» mellek ýerini bir nazaryndan aýlap gaýtdy-da, işine gitdi. Başlygyna ýer alandygyny, şoňa bir bellijek etmeli boljagyny aýdyp, rugsat aldy. Dessine-de öýüne gelip, jaý nobaty ýetýänçä, ýaşamak üçin salan wagtláýyn hütdüginden artan köne kerpiçlerini täze alan mellegine äkitmegi niyet edindi. Ýer boş durmaz ýaly, bir hütdüjek salmak gerekdi. Hemmelerem şeýdýärди. Eger ýer boş dursa, ýerli häkimiýetiň işgärleri ony elinden derrewjik alaýjakdylar.

Pendiguly ýoldan uly maşyn tapdy. Ony öýüne getirip, barja kerpiçlerini yükledi. Soňam şofýora mellek ýerini salgy berip, özem kabina sümdi.

Ol bu işlerini bitirip, mellek ýerine barýança, ep-eslige wagt geçipdi. Gün günorta golaýlapdy. Kimler eýýäm çete çykyp, elten termoslaryndan çagy içişip otyrdylar.

Pendigulnyň iki gözü öz mellek ýerindedi. Göwnüne bolmasa, kimdir biriniň köne kerpijinden salyp ugran kiçijik hütdüjegi Pendigulnyň melleginiň aýak ujuna düşyän ýalydy. «Be, men darygaýýamykam ýa-da işe diýip gidemde, kimdir biri eýesizdir öydüp geläýdimikä meň mellegime» diýip, Pendiguly içini gepletdi. Ol ýere howlugyp, boýnuny süýndürip-süýndürip seretdi. Oturan ýerinde öňe omzady. Göwnüne maşynam badyny haýalladýan ýalydy.

Maşyny melleginiň gyrasyna eltdi-de, şofýora:

—Agdar şu ýere!—diýip, buýruk berdi. Özem şofýoryň hakyny töläp, kabinadan böküp düşdi. Melleginiň aýak ujuna seretdi. Dogrudanam, kimdir biri ol ýerden hajathana ýaly kiçijik jaýjagaz dikläp durdy.

«Kerpiçleri bir dökdüreýin, onsoň gepleşerin-dä!» diýip, Pendiguly içinden pikir öwürdi. Şofýor maşynyny agdaryp, şagyrdadyp, Pendigulnyň kerpiçlerini dökdi-de, soňam öz ýoluna gitdi.

Pendiguly mellegine şärik bolan ýat ýigitbilen geleşmäge ugrap ýetişmedi. Onuň ýanyna epeý-epeý basyp, Mämmet gep geldi. Obalarynda bir gepläp başlasa, gepini gutarmaýan Mämmet diýen adama il arasynda şeý diýerdiler. Şeý diýilmezce-de dälde. Onuň burnuny sokmaýan ýeri ýokdy. Mydama-da iliň tersinedir. Özünüňkini makul etjek bolup, garşydaşyny essinden gider ýaly ederdi. Iliň toýy bilenem işi bardy, ýasy bilenem. Öyi bilenem işi bardy, goşy bilenem. Sokulmaýan meselesi ýokdy.

—Er-ow, sen näme bu ýere daş dökdürip dursuň?!—diýip, Mämmet gep gele-gelmäne elini kelemenledip, Pendigula gygyrdy. Bu ýerini meň doganoglanym ald-a!

Öz bellänje ýerine başga-da şärigiň baryny eşidende, Pendigulnyň ýüregi gyýym-gyýym boldy. Derrew ejesi, çagalary, aýaly ýadyna düşdi. «Birden muny elimden gidersem, olar maňa näme diýerkäler?» diýip, gynanç bilen pikir öwürdi.

—O nähili seň doganoglanyň alýamyş? Düýn coz-ha-cozlukda özüm belläp gitdim-ä bu ýerimi!—diýip, Pendiguly eýýäm ýanyna gelen Mämmet gepe gaharlanyp jogap gaýtardy.—Nirä sokulsaňam, meň mellegime bir sokulma, Mämmet aga! Häli, ýolda gelýärkäm, görüp, janyň ýanyp-ýanyp gelýärdi ol oglana!

—Mellek başy ol tarapdan bellendi-diýip, Mämmet gep dili-diline çolaşyp, calt gepledii.—Biz-ä coz-ha-cozlukda seni görmedik. Bu ýerini meň doganoglanyň Oraz belledi.

Pendigulnyň gany depesine urdy. Nije ýyl bări jaý nobatyna garaşa-garaşa, jaý hem alyp bilmänsoň, ölümiň öýünde ýeten mellek ýerine dawa edilmesi onuň janyny ýakdy.

—Orazyňam bilmen, beýlekiňem, Mämmet aga! Orazyňam al-da, ugra mellegimden! Ýogsa gaty görme! Eddil ýarty kerpiç bilen maňlaýyňa ýelmärin!

—Elmeseňem şu ýer Orazyňky, ýelmemeseňem!—diýip, Mämmet gep bazzyk-buzzuk etdi.—Elmäsiň gelse-de, ýelmäp gör, milise ýygnamaýamy seni!

—Milisäniň atasam bile ýygnaýsyn!—diýip, Pendiguly barha gaharlandy. Hatda eline ýarty kerpijem aldy.—Ugra şu ýerden Orazyňam al-da!

Pendigulnyň gyzaran gözleri, saňyldap durşy Mämmet gipi çekindirmän durmady.

—Haý-haý, inim, kerpijiňi goýaweri!—diýip, elini daldalatdy.—Uruş gerek däl, uruş gerek däl! Hana, men-ä ýedi ogluma-da mellek aldym. Seň ýeriň gerek däl. Oraz bilenem özüň düşüniş!—Şeý diýip, Mämmet gep Pendigulnyň aýak ujundan hütdük salyp ýören elini salgatdy.—Gel-ow bärlik!

Hütdük salyp ýören mytdyldap, bärliche gaýtdy.

—Ine, bi ýigit bu ýer meňki diýip dur-a!—diýip, Mämmet gep Oraz diýilýäne gep düşündirdi.—Saňa aýryl diýyä!

Oraz diýilýän gözlerini tegeläp, kürtürdü:

—O nähili? Bu ýer-ä meňki!

—Seňki bolubilşinden bolsun şol!—diýip, Pendiguly gaharly herreldi.—Düýn-ä görneňokdyň bu ýerde! O nähili bu gün seňki bolaýýamyş ol!

—Boldum-ow düýn men, boldum. O tarapda gün batýança, oturyp gitdim. Gaýtam-a sen ýokduň, sen! Hana, Mämmet kakamdan soraý!

—Hiç kimdenem sorajak däl!—diýip, Pendiguly şol bir gahary bilen gepledı.—Er gutarmanka, git-de, özüňe paý al! Men ölüşmelem bolsa, bu ýeri saňa bermerin, arkaýyn bolaý!

—Ölşüp durmarys-ow oň üçin, inim! Gel hany, düşünişeli!—diýip, Oraz kesme-kesme köýneginiň jübüsinden goşa çilim çykardı. Onuň birini Pendigula uzatdy.

—Çilim çekemok men!—diýip, Pendiguly çilimden ýüz öwürdi.

—Jber, maňa ber!—diýip, oňa uzadylan çilimi Mämmet gep kakyp aldy.—Men çekýän.

—Inim, diňle meni!—diýip, Oraz çilimini elinde oýnap, Pendigula ýalbardy.—Dawa etmäli. Tüweleme, ýer kän. Hökümetem berip dur. Sen git-de, alaý özüňe. Men, ine, Mämmet kakamlar

bilen bileje goňsy bolup durun. Bu ýerde seniň kimiň bar, aýak diräp durar ýaly?

—Mämmet kakaňdan aňyrrakda bolsaň, gadyrlyrak bolarsyňz-diýip, Pendiguly gep diňlemedi.—Edil ataň bilen goňsy bolsaňam, berlenok şu ýer saňa!

—Jan inim, birtopar çaga bilen on ýyl bări dördünji etažda boglup,izar bolduk. Ölumiň öýünde ýere ýetdik. Beýdip, alanja ýerimi burnumdan getirmesene-diýip, Oraz Pendigula ýene ýalbardy.—Şu ýerden jaý saldygymam, ol etažy göni hökümete tabşyrjak!

—Tabşyrsaň, tabşyr, tabşyrmasaňam, halanyň et!—diýip, Pendiguly şol bir kesirligini dowam etdi.—O zatlaň bilen išim ýok. Sen-ä on ýyl bări dördünji etažda ýaşapsyň. Biz-ä şolam ýetdirmeli. Bisd-ä hiç hili jaýam ýok. Sygyr dôle ýaly zatda otyrys! Hany, göteril indem, geipiňi köpeltme-de! Ýogsa kerpiç bilen maňlaýyň ýararyn!

Birden Orazam gaharlanyp başlady.

—Görübiýris ýarysyňy maňlaýymy! Eliňden gelenini et. Şu ýerden men-ä gitmen! Jaýymam saljak. Senem salyber bärden jaýyň. Hökümet ahyr birimiz-ä alyp berer!

—Sal hany jaýyň, gözün nämejik göräerkä!—diýip, Pendiguly-da dyzady. Soňam kerpiç bilen urmak üçin öňe ädim ätdi.

Mämmet cep ony zordan saklady. Orazam kömege geldi. İki bolup, elindäki kerpijini taşlatdylar.

—Oraz, sen aýryl entäk, men muňa bir zat aýdaýyn-diýip, Mämmet cep Oraza töwella etdi. Oraz bir çete çekilensoň, Pendigulynyň goltugyndan tutup, biraz ters ugra ýöredi. Oraz eşidäýmesin diýyän ýaly, Oraza tarap gözüniň gytagyny aýlap goýberensoň, pyşyrdap Pendigula yüzlendi:

—Näme diýsene, inim, Pendiguly, men seni gowy göremsoň, bir zat aýdaýyn. Garyndaşrak oglan ýakynragymyzda ýasaýsyn diýip, bu habary Orazdan gizläp durun häzir.—Şeý diýip, Mämmet cep hatar-hatar bolup gögeren hyşalaryň arasynda haýsy ýyllardan galanlygy näbelli bolan ýkyylan haýata tarap göz ümledi.—Hana, hol haýaty görýäňmi?

—Seň görüp duran zadyň maňa görünmez öydýäňmi?—diýip, Pendiguly Mämmet geipiň bu sowalyna kesir jogap gaýtardы.

Mämmet cep ýene pyşyrdady:

—Görýän bolsaň, ana, şol haýatyň düýbüne meniň ejem pahyry düşüren suwlaryny, onuň ýorgan-düşegidir geýim-gejimini gömüpdirler.

—Näme diýsene, Mämmet aga!—diýip, Pendiguly Mämmet gipiň pyşyrdysyna zoňtar sesi bilen jogap berdi.—Şo haýatyň düýbüne eddil ejeň pahyryň özi gömlenem bolsa, seň doganoglanyňa şu mellek ýok!

Pendigulynyň sözlerine Mämmet gipiň gözleri hanasyndan çykaýjak boldy. Ol ýigididiň goltugyndan elini aýryp, Oraza tarap ýoneldi. Gidip barşyna-da Pendigula jogap berdi.—Öliniň ýuwusgasy gömlen ýerde al-arwahlar gezermişler diýyäler. Biziňk-ä bir aýtmak. Soňky gün puşman-a edersiň! Gözmonjuygý áaly çagajyklaň bilen ýaşarsyň özünen... Birine zeper ýetirdip ýörme!

—Siz näme, bu ýeri alsaňyz, ýeke ýaşamakçymydyňz?—diýip, Pendiguly Mämmet gipiň hilesine ynanmandygyny mälim etdi.—Ol geljek al-arwah meň çagama zyýan edip, siziňkini aman goýarmyka?

—Her öliniň ruhy öz garyndaşyny bela-beterden gorarmış—diýip, Mämmet gep Pendigula tarap alarylyp bakdy-da, ýan bermedi.—Biz-ä ejem pahyryň ruhy gorar. Sen näme edersiň?!

Pendiguly ýylgyrdu:

—Aý, menem, «Jan, Abat eje, Mämmet agaň goňsusy bolanym üçin, menem goraweri!» diýip ýalbararyn seň ejeň ruhuna, Mämmet aga! Meni alada etmegin. Arkaýyn bolaý sen!

Mämmet gep gaharlanyp, ýene atyldy:

—Şujagaz dili bilen şu mellegi alybilşinde alsyn şujagaz! Hany, ýör, Oraz! Gideli. Kimiň kimdigini göreris!

—Göräý şony!—diýip, Pendiguly olaryň yzyndan gygyryp galdy. Olar gitdi. Pendiguly uly ýoluň beýlesinden akyp ýatan zeýkeşden suw daşap, haýdap palçyk etdi. Soňam ölçemän-zat etmän, kerpiçleri hatarlap, hütdüjek salmaga başlady. Oraz hem öz hütdüginiň ýanyна baryp, işini dowam etdi. Töwerekde hemmeler gaýda-gaýmalaşykdı. Hyşadır ot-çöp basan, giden meýdanyň içinde kiçijik-kiçijik jaýjagazlar peýda bolup ugrady...

Oraz hütdüğini Pendiguludan öň bitirdi. Üstünem tagta goýup basyrdy.

Pendiguly gündizlerine işe-de gidip gelýärди. Şonuň üçin ol özünüň salýan kiçijik hütdüjegini bitirmek üçin on güne golay güýmendi.

Näme üçindir, Mämmet gepem, onuň ogullaram alan melleklerinde hiç zat salyberenokdy. Diňe birki sany köne demri atyşdyryp, şol, Pendiguly bilen söğüsilen gün gidişleridi. Şondan bări bu

melleklerde hiç kim gara berenokdy.

Orazyň hütdüğini özünden öň bitiren bolmasyna Pendigulynyň gahary geldi. Ol bir gün aşam, garaňky mazaly düşüp, aýak ýygnanansoň, geldi-de, bir banka benzin döküp, Orazyň hütdüğini otlap goýberdi. Şeýdibem, öýüne gitdi.

Birki gün dawa bolaryndan çekinip, mellegine barmady. Yöne sorag-ideg edip, yzyndan hiç kim gelmänsoň, üçülenji gün diýlende, melleginden habar tutdy. Orazyň hütdüğini görüp, hezil etdi. Hütdüğüň üstündäki tagtadır şiferlerden-ä derek ýokdy. Diňe kerpiçleri galypdy. Kerpiçlerem hüýt garady. «Ot mazalyja tutasypdyr» diýip, Pendiguly içini geplet-di.

Gaýdyp ol mellekde Oraz görünmedi. Bäs gün geçse-de, gelmedi, on gün geçse-de. «Bolmajagyny bildi öydýän» diýip oýlanan Pendiguly indi Oraz tarapdan arkaýynlandy. Şundan soň ol mellegine höwesli ýapyşdy. Mellek ýerde düýp tutup giden hyşalary, ýylgynlary goparyşdyrdy. Ep-esli arany çöp-çalamdan arassalap, jaý orun taýýarlady. Bir günem sement alyp, jaýynyň düýbünü tutdy. Soňra täze kerpiç alyp düşürtdi. Gündizine töwerekde adam köpdi. Gijeler kerpiçleriň ogurlanmagy mümkindi. Şonuň üçin Pendiguly gijesine özuniň kerpiçleriniň ýanynda bolmasa bolmajakdygyny duýdy. «Bi zamanda ynsapsyz azmy näme? Alasy gelen alar gidibir» diýip, ol içini geplet-di. Ine,şeýdip, ol bir köne keçesi bilen ýorgan-düşegini süýräp, hütdüğine göçüp geldi.

Sentýabr aýaklap ýörensoň, gijelerine güýzüň çigregi mazaly bildiryärди. Çyglyja howa iniňi dygladýardy.

Pendiguly el çyrasynam getirip, ýagty edindi. Gijäniň köpusini kitap okap geçirýärdi.

Her kim cozuş bilen girensoň, töwerekdäkileriň kimdigini tanar ýaly däldi. Pendigulynyň töweregine Mämmet gep bolaýmasa, onuň tanaýan adamlaryndan jemende düşmändi. Bir topar ýatdy. Tanyş goňşy-golamlar Pendiguludan has çetlere düşüp gidipdir.

Gurplurak maşgalalardan eýýäm alan ýerlerinde täze jaýyň boýuny ýeteňkirlänlerem, ýarysyny örenlerem köpdi. Yöne näme üçindir, Mämmet gepdir onuň ýegeni Orazdan welin, gördüm-bildim ýokdy.

Töwerekden heniz elektrik liniýasy geçmänsoň, gijesine töweregí eýmenç garaňkylyk gaplap alýardy. Oba-gara, oglan-uşak bolmansoň, dym-dyrslyk ýüregi gysdyrýardy. «Urşulsa-da, söğüsilese-de, töwerekde adamlar bir bolawersin!» diýip, Pendiguly içini hümledip geçýärdi. «Adamsyz oba misli

gabyrystanlyk ýaly!».

Gijeler yzly-yzyna geçip durdy. Bir gije ol kitaby kellesiniň aşagynda goýup uklap galyşyna, tünüň ýarynda oýandy. Daşaryk çykmak isledi. Gözlerini owkalap, özünü dürsedи. Soň ýerinden galyp, köwsüni geýdi-de, daşaryk yöneldi.

Bosagadan daşaryk ätlänem şoldy welin, töwerege nazar aýlan halaty, ol özünden at gaýtarymlykda garalyp duran göwräni gördü. Töwerek tüm garaňky bolangoň, ol sadylla bolup duranyň kimdigini saýgarylyp bilmejekdigin duýdy. «Kerpijimi ogurlamaga gelenleň birimikä?» diýip içini gepletdi. «Ýa Oraz öz kumesi otlanangoň, meniň hütdügimi otlamaga geldimikä?»

Gara gövre gymyldanokdy. Onuň gymyldamaýanlygy Pendigulynyň inini düýrükdirdi. Ýüregi jıglap gitdi. Şeýle-de bolsa, özuniň gorkanyny duýdurmajak bolup, ardynjyrان boldy. Soňam:

—Kim sen? Meniň ýanyma gelen bolsaň-a, geliber!—diýip gygyrdy. Gara gövre oňa jogap bermedi. «Ýanyma el çyra zadam alaýmandyryny» diýip içini gepledien Pendiguly atylyp içerik girdi-de, el çyrasyny alyp çykdy. Jübüsinden otluçöp alyp, çyrasyny ýakdy. Çyrany gara göwrä tarap tutdy. Gara gövre el çyranyň ýagtysy düşerden has uzakdady.

Ol çyra ýakylangoň, duran ýerinden gozgandy. Eýlæk-beýlæk ýöredi. Şol wagt Pendigulynyň gulagyna «şyňyrt-şyňyrt» edip, aýal saçbagynyň ujuna dakylýan düwmeleriň sesine meňzeş ses eşidilip gitdi. Çaprazçaňnalar şaňyrdady. Şyňyrt-şyňyrt. Şyňyrt-şyňyrt...

Gara göwrä seredip durşuna Pendigulynyň kellesinde «Aýal öýdýän» diýen pikir ýyldyrym çaltlygynda at saldy. Mämmet geipiňem: «Meniň ejemiň zatlary gömüldi. Bu ýerlere şayly gelin aýlanýarmış» diýen sözlerem Pendigulynyň ýadyna düşdi. Bu sözleri ýatlanda, onuň depesinden bir bedre sowuk suw guýlan dek, ini jümşüldäp gitdi. Üşütme tutýan dek gagşady.

Gara zat birdenem jynssyz, ince aýal sesi bilen hikirdäp güldi:

—Hi-hi-hi...

Gülüp bolangoň, eýlæk-beýlæk ýöredi. Ol ýörände, ýene düwmeler şyňyrdap, birgeňsi ses etdi. Şyňyrt-şyňyrt. Şyňyrt-şyňyrt...

Pendiguly tas wäläp, yzyna gaçypdy. Hamala ol gara zat depesinden basyp gelýän dek, iki eli bilen kellesini tutup, barha aşak ýapyryldy. Yaşlykda garrylardan: «Jynlardan gaçsaň, olar beter erjeşýärmişler» diýip eşiden gürrüňleri ony

gaçmakdan saklady. Ol «Doga okalsa-da, keleme çöwrülse-de, jynlar, al-arwahlar gözden ýitermiş» diýibem eşiderdi. Şu pursat onuň näler doga-da okasy geldi. Yöne doga küje, zat küje! Soňky nesil üçin doga-tumar diýlen zat bütinley ýat bolup gitdi ahyry! Ol «Keleme çowürmeli» diýen sözi eşitse-de, kelemäniň nädip çöwrülýäninem bilenokdy. Şu pursat onuň ýadyna uniwersitetde «Ylmy ateizm» sapagyndan: «Hudaý-da ýok, al-arwahlaram» diýip, başlık alşam düşdi. Şu zatlary ýatlap, ol: «Eý, Alla jan, özüň kömek edeweri! Günä iş eden bolsam, öt günämi!» diýip, gudraty güýclüden dalda isläp samrady. «Seni ret edenimiz üçin biz günükär däl. Bize şeýdip öwretdiler. Biz ol wagt gögele, oglan bolupdyrys!».

Pendiguly her zatlar samrap, emedekläp diýen ýaly özünü hütdüğine atdy. Gapyny-da içinden berkider ýaly däldigine ol şu wagt göz ýetirdi. Nätjegini bilmedi. Çykyp gaçmaga-da gaýrat gerekdi. Daş-töweregi durşuna hyşadır ýylgyn bolup ýatan täze mellekleriň her ýerinde-her ýerinde gurlan hütdükleriň haýsysynda adam baryny bilip boljak däldi. Pendiguly gorkdy. Diýeň gorkdy. Ol ömründe hiç wagt şeýle gorkup görmändi. Hatda gorkusyndan telim gezek kükreginden aga meňzeş hykyrdam çykardy. «Eje-e» diýip, ýuwaşja ejizledi. «Näme üçin gije galymkam, näme üçin?!» diýip, maňlaýyna ýumrukladı. «Ogurlanyplar geçse bolmaýamy şol kerpiçler?!» Indi daň atýanca, nä alaç etjegini bilmedi.

Ep-esli saňyldap oturansoň, ol penjiresine aýna ýerine wagtlaýyn goýan faner tagtajygyny bir çete çalaja süýşürdi. Gara zadyň duran ýerine seretdi. Gara göwre onuň jyklaýanyny duýdy. Oňa el salgap: «Gel!» diýen ysaraty etmäge durdy. Pendiguly özünü der basdyryp, ýyldyrym çaltlygynda aşak oturdy. Tagtajygy bat bilen öňki ýerine süýşürdi. Özem öňküdenem beter gorkup ugrady.

«Eý, Hudaý jan, sag-aman çagalarymyň arasyňa bir gowşuraweri» diýip, ýene Bibibara ýalbarmaga oturdy.

Şol wagt daşardan aýal maşgalanyň içiňden geçip barýan çirkin sesi eşidildi:

—Gyw! Geläý bärík! Gyw! Geläý bärík!

Bu sesiň özünü çagyryanyny Pendiguly duýdy. «Waý, ejem jan-eý!» diýip, pyşyrdy bilen gepläp aglamjyrady. Ol ömründe ilkinji gezek jyna sataşyp görýärdi. «Ýa-da bu görünýän zat ruhmuka? Abat daýzanyň ruhumyka? Eý, Alla jan! Ölüler düýşünde çagyrynda gowulyk bolmaýarmış. Bu meni dirilikde çagyryp dur

welin, ýa alyp gitjek bolýarmyka? Waý, eje jan! Senden aýrylyp gitmeli müddet geläýdimikä, ýa, jan ejem! Hudaý jan, bi ýaş başda bir çagajyklarymdan aýyrma! Oraz görgüliniň guranja hütdüğini otlap, küpür iş etdim, hata etdim. Toba edýän, eden günämi geç. Ertiriň özünde onuň hütdüğini özüm dikeldip bereýin. Mellegimem bereýin, jan Allam. Şol zat meni alyp gitmese razy!» diýip, Pendiguly samramak samraýardы.

Birden gara zadyň duran tarapy ýagtylyp giden ýaly boldy. Ýagtylyk wagty bilen aýrylmady. Pendiguly ýene ölsem-öleýine salyp, penjiredäki tagtany çala süýşürip, daşaryk jyklady. Gara zadyň duran ýerinde lowlap ot ýanyp durdy. Lowlap, bir petde ýandak ýanýardы. Garalyp duranam, gara zat däldi-de, hakyt, gyzyl kürteli gelindi. Gelniň kürtesi, çabydy oduň ýagtyyna gyp-gyzyl bolup görnüp durdy. Gelin oda elini çoýýardы. Özem birsyhly ýylgyryp, Pendigulynyň hütdüğine tarap seredýärdi. Diýseň owadandy. Gap-gara gaşlar, owadan ala gözler oduň ýagtyyna mese-mälîm görünýärdi. Ol ýene Pendigulynyň seredýänini duýdy-da, oňa tarap el bulaylady. Özem:

—Gyw! Geläý! Gyw! Geläý!—diýip gygyrdy.

Pendiguly ýene penjiräni takyrdadyp ýapdy-da, aşak oturdy. «Öldürse-de, gideýin mundan» diýip pikir öwürdi. Sebäbi beýle ýagdaýda daň atýanca oturyp biljek däldi.

Ol ýuwaşja üfläp, çyrany özürdi. Soňam emaý bilen gapa bardy. Yüregi dük-dük edip, kükregini ýaryp çykaýjak bolýardы. Ol şeýdip, esli salym durdy-da, birdenem bat bilen atylyp, daşaryk çykdy. Oduň başyndaky gelne tarap nazaram aýlamady. Sapandan sypan dek bolup, goni uly ýola tarap tutdurdy.

Şeýle bir ylgady, şeýle bir ylgady. Demi demine ýetmejek bolýardы. Yüregi dükürdäp, agzyndan çykyp barýardы. Gorkudan hem tolgunmadan kellesiniň damarlary lors-lors edýärdi. Ol ýaryşa goýberilen bolsa, özuniň şeýle batly ylgap bilmejekdigini bilyärdi. Şeýle bir ylgaýardы, hatda maşynla-da ýetdirer ýaly däldi. Asuda gjede diňe «pat-pat, pat-pat» edip, onuň aýak sesi eşidilýärdi.

Birdenem ol gulagyna barha ýakynlap gelýän tanyş shaňyrdyny-da eşitdi. Şol pursat yüregi aşak gaçan ýaly boldy. Shaňyrdy onuň yzyndan ýetipjik gelýärdi:

—Şyňýr-şyňýr... Şyňýr-şyňýr...

Bu ses has ýakynjakdan eşidilensoň, Pendiguly nädip yzyna seredeninem duýman galdy. Seretse-de, seretdi welin, zähresem

ýaryldy. Başy kürteli, egni çabytly shaýly gelin Pendigulynyň yzyndan ylgap gelýärdi. Özem arany barha ýygyrýardy. Ökjesini basy-ypjyk gelýärdi. Çabytdaky çaprazçaňħalaryň sesi shaňyrdap ses edýärdi.

Pendiguly:

—Waý, eje!—diýip, nähili gygyryp goýbereninem duýmady.

Pendiguly gygyrangoň, shaýly gelin aýal sesi bilen hikirdäp, gülüp başlady. Ol:

—Hi-hi... Hi-hi...—edip, içi-içine sygman gülýärdi. Arasynda-da:—Gyw! Gyw!—edip gygyrýardy.

Shaýly elin ahyry Pendigulynyň yzyndan ýetdi. Gelniň öz ýagyrnysyna uran agyr penjesine Pendiguly tüwdürilip gitdi. Agzy ýer garbady. Shaýly gelniň erkek kişiniňki kimin tüýleri endamyňa mese-mälîm bildirýän, tüýlek elliň öz goşarlaryndan towlap tutanda, Pendiguly gorkudan özünü ýitirdi...

Ol gözünü açanda, öýünde ýatyrdy. Daşynda aýaly bilen ejesi aglap otyrды. Ak halatly doktor ýigit goşaryndan tutup, damarlarynyň ursuny barlaýardy. Öýüň içinde goşy-golamdan gelen birküç sany aýal-ebtat-da bardy. Yöne ysgynsz Pendiguly birbada olaryň kimdigini saýgarylyp bilmedi. Gurap barýan dodaklaryny ýalap goýberende, Pendiguly agzynyň daşynyň uçukdan dolanyny duýdy. Agşamky ahwalat ýadynda düşende, hopugyp gitdi. Ondan diri sypynna ýüzde-müň şükür etdi. Bolsa-da, gündiziň ýagtysy onuň kalbyna teselli berdi.

—Eje!—diýip, ol mejalsyz seslendi.

Tuwak eje sesini endiredip, aglamjyrady. Oglunyň saçlaryny sypalady:

—Näme, jan oglum! Ýalňyz balam! Näme boldy saňa?! Zährämiz-ä ýardыň.

—Men nirede, eje?—diýip, öz öýündeligini görüp dursa-da, «Bu zatlar hem gözüme görünýän bolaýmasyn» diýip içinden pikir öwren Pendiguly sorady.

Aýaly Döndi adamsynyň halyna gynanyp, sessiz aglaýardy.

Tuwak eje ýene oglunyň başyny sypalap jogap gaýtardy:

—Öz öýünde sen, balam. Meň ýanymda!

Pendiguly eline ejesiniň elini alyp sypalady. Soň ony ýüreginiň üstünde goýdy:

—Ýüregim agyrýa...

—Wah, jan balam—diýip, Tuwak eje agzyndan ýalyn çabratdy.—Saňa sataşan bela maňa sataşsa bolmaýamy!

—Sen gaty gorkupsyň, agam—diýip, doktor ýigit Pendigula

ýüzlendi.–Keselhana äkideli. Biz seni irden äkitjekdik, ejeň bermän otyr...

Pendiguly doktora jogap bermedi. Mejalsyz gepläp, ýene ejesine ýüzlendi. Ol bolan waka sebäpli şeýle bir tolgunypdy welin, henizem köšeşip bilenokdy. İçerde adam-gara bar diýmän, basymrak ejesine ýüregini dökesi gelýärdi:

–Eje, maňa mellek gerek däl. Bar, git-de, häziriň özünde Mämmet gepe aýt, satyp beräýsin. Onuň bir ýegeniniň mellek alasy gelýärdi. Şoňa beräýsin. On ikinji etažda ýaşamaly bolsam-da, maňa mellek gerek däl!

Tuwak eje ot-elek boldy:

–Men aýtdym-a, bela şol mellekden gelendir diýip! Aýtdym-a!–Şeý diýip jibrindi-de, Tuwak eje Pendigula ýüzlendi.–Aýt, balam, bolan zady! Seni adamlar köçeden tapyp getirdiler. Özüňem bileňokdyň.–Tuwak eje aglamjyrady.–Öläýdiňmikäň öydüp, zähräm ýaryldy. Hernä, Hudaýa şükür, diri ekeniň, balam!

Aýallar Tuwak ejä:

–Aglama-da, aglama!–diýsip, nesihat etdiler.

–Neneň aglamaýyn! Ýekejäm-dä!–diýip, Tuwak eje gözýaşlaryny süpürdi.

–Meni shaýly gelin kowalady, eje!

Pendigulynyň bu sözleri öe bomba düşen ýaly etdi. Aýallar gözlerini tegeleşip, ýakalaryny tutdular. Öwran-öwran içlerine tüýkürdiler. Ýylan gören dek, içlerini çekdiler.

Oglunyň sözleri Tuwak ejäniňem gözlerini giňeltdi:

–Şaýly gelin?–diýip, ol oglundan ikilenç sorady.–Wah, gidibem göräýmedim-dä. Seň mellegiň hol, gamışlygyň içindäki köne harabaň ýanyndan-a däldir-dä, balam?!

–Şol ýerde-diýip, Pendiguly gözlerini szüp ýatyşyna mejalsyz gepledı.–Başynda kürtesi bar, egninde-de çabydy... Tüýlek elli bar... Çabydynda şeýle bir shaý köp...

–Hih-de-hih!–bolşup, aýallar ýene içlerini çekdiler. Soňam jammyldaşyp, biri-birine gezek bermän, şol haýatyň düýbünde Mämmet gepiň ejesi pahyryň ýuwlan suwunyň, eşikdir düşekleriniň gömlendigi hakdaky gürrüne gyzdylar. Önem birnäçe adamyň ol ýerde shaýly gelin göründigini makulladylar.

–Mämmet gepe-de ol ýerden mellek berenmişler, ýedi ogluna-da. Ýedisinem satypdyr diýýärler-diýip, aýallaryň biri aýtdy.–Belki, olam bir zada sataşandyr.

–Aý, ol mellek satyp, pul edinýärmış diýibem gürrün edýäler-diýip, aýallaryň beýlekisi ynamsyz gepledı.–Mämmet

gepiň nebsi otugypdyr bu günler. Öňem birnäçe ýerden mellek alyp, näce müňe satanmyş. Mellek paýlaýanlaň içinde tanşy barmyş.

Hemmeleriň gezi şáýly gelin hakda bolsa-da, ol gürrüne doktor ýigit ynanmady. Gaýtam, gep-gürrünlere gülüp-gülüp keýpden çykdy.

–Şu zamanda-da bir şáýly gelin bolarmy! Gorkaňsoň, gözüne görnen bolaýmasyn? –diýip, ol Pendigula ýüzlendi. –Belki, bir yraň atyp duran gamşy görüp, şondan gorkansyň!

–Meň öýümde bir küpür gepleme! –diýip, Pendiguly doktora igendi. Ömründe dine ynanmadyk Pendiguly ýekeje gjede dindara öwrüldi oturyberdi. –Gamyşmy-dälmi, ony özüm gowy bilyän. Ol meni kowalap-kowalap, ahyr tutup, ýere ýazd-a!

–Eý, Alla jan, Hudaý ýoluna bir janly! –diýip, Tuwak eje pyşyrdady. –Näme-de bolsa, oglumyň demine degilmändir.

Pendiguly keselhanada ýatyp çykdy. Molla gidip gorky damaryny tutdurdy. Ahyry özünü tutdy. Öňki kaddyna geldi. Mämmet gepe mellegini satyp bermegini haýış edip, ejesinden hat iberdi. Özi bolsa gaýdyp ol mellege tarap ýüzünem öwürmedi. Nobaty boýunça jay alyp, mikroraýona göçdi.

Ol wakadan soň günler ötüp, aý geçdi. Ýyl dolandy. Bir gün ol duralgada awtobusa garaşyp durdy. Awtobus geler ýerde geliberenokdy. Duralga adamlardan doldy gitdi. Her kim bir zadyň gybatyna gyzypdy. Çeträkde duran dört sany ýaş ýigit wahahaýlaşyp, biri-birinden gaty gürläp, herki zadyň gürrüñini edip çykdylar. Ahyry olaryň biri:

–Eý, Sapby! Hany, Oraz kakaň şáýly gelin bolup, mellek alşyny gürrüň bersene! Men aýdýan welin, bular ynananok-laý! –diýdi. Şeý diýip, ol dostlaryna tarap elini salgap goýberdi.

Ýigitler wakyndaşyp gülüsdiler. «Hany, aýt-da, hany, aýt!» boluştylar.

Nätanyş ýigididin bu sözleri Pendigulynyň içinden ok bolup parran geçdi. «Wah, meni oýnapdyrlar-ow!» diýip, içinden pikir öwürdi. Nädip kellesini tutanyny duýman galdy.

–Oraz kakam bir daýysy bilen mellek ýer alypdyr welin, onuň mellegine başga bir adamam dawa salypdyr-diýip, wakany gürrüň bermeli ýigit gürrüne başlanda, hamala, duralgadakylaryň bary özüne seredýän ýaly, Pendiguly utanyp, çete çekiliп ugrady. Özuniň oýnalanyna gahary gelip, bütin bedeni bilen saňyldady. Ýigit bolsa daşyndaky dostlaryny gülüsdirip, söhbetini dowam etdi. –Mellek dawasyny edýän adam diýseň girrijekmişdar-aý.

Eline kerpiç alyp, «Baryňy öldirin» diýip, herrelen bolýamyş özem. Bir günem ol Oraz kakamyň salan kümesinem otlap goýberipdir. Oraz kakamam: «Herrel bakaly. Mellegiňi özüňjik berer ýaly ederin seni!» diýipdir-de, bir gün gelnejemiň keteni köýnegini, çabydyny, kürtesini alyp...

Pendiguly ýigidiň gürrüňini mundan artyk diňläp bilmedi. Gaharyna çydaman, bir sagada golaý garaşan awtobusyndan ellibizar bolup, pyýadalap ýöräp ugrady.

—Seniň bir doganyň!—diýip, gaharyna bäs gelmän, Oraz diýlene öz ýanyndan sögündi. Ondan hökman ar alamagy öz-özüne söz berdi. «Öň hütdügiňi otlan bolsam, indi täzeje salan jaýyňy otlaryn seniň!» diýip, kimdir biri bilen gepleşyän ýaly pyşyrdady. Kellesindäki damarlar torsuldap, beýnisinde her hili pikirler at saldy.

Şaýly gelin sebäpli başyna düşen külpetleri ýatlanda, «Gidägede, Oraz diýilýäniň içinden pyçagy geçirip gaýdybereýin» diýip pikir etdi.

Bu bet pygly hakdaky pikir näçe gün geçse-de, ondan ara açyp gidibermedi. Ahyry ol näme etjegini bilmän, duralgada eşiden zatlaryny ejesine gürrüň berdi. Oňa ar almak niýetinem duýdurdy.

—Aryňy Hudaý alsyn, oglum!—diýip, köpi gören Tuwak eje oglunu köšeşirdi.—Bir bendäniň elinden şeýdip, utanman, mellegini, jaý orunjygyny alyp bilyän adamlardan herki zat çykar. Olar ýaly imansyzlardan Allaň özi daş etsin! Gaýdyp ýanaşmawer olara, jan balam!

Ogul enäni diňledi. Gaýdyp ýamanlara ýanaşmady. Ýöne din-imanyň dikeldilip, metjit-medresäniň köpelip ugran şu zamanya-da nebsini Alladan, imandan ileri tutýan adamlarynda kändigine ene-de, ogul-da haýranlar galdy... Imanyny ýuwdup, Alladan daş düşyänleri gudraty güýçliniň özüne tabsyraýmakdan başga bendesinde alaç barmy näme!

Ogulsenem TAÑÑÝÝEWA Hekaýalar